

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

19. De laude rerum inanimarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

ad cædes, adulteris, sacrilegia, & infinita, quæ quotidie experimur vitiorum portenta exportari: quid mirum si non secus, ac summi nominis satellites, ad auertendum malorum omnium fomitem excubant. In quo non tam mihi obfortitudinem, quam ob singularem iustitiæ amorem videntur commendandæ. Equid amplius postulatis à formica? religionem? (hoc enim vltimum promiseram) at certe, quod summæ pietatis est, mortuas sepeliunt, nec detrita assiduis laboribus corpuscula cum defecerunt, sepulchri honore carere patiuntur. Audio etiam eas, quæ in acie genitose ceciderunt, si quando ab hostibus teneantur, maximo, quod inter eas fertur pretio, redimi: vt iusta virtuti reddantur: & ad simile factum, similemque virtutem posterarum mens exciteret. Quid hac pietate mansuetius? Quid hac iustitia æquius, quid religione sanctius? Quod si Ægyptij accipitrem cum Deorum honore coniunxerunt, quod insepultis cadaveribus terram ingerat: quo in numero formicam de mortuorum sepultura, tam sollicitam, habendam putatis? cequis erit tam iniustus, & imprudens arbiter, qui cæteras animantes cū formica audeat comparare? Date, date quascunque libuerit, ipsum si vultis elephantum, & quantum superetur à formica cognoscite. Ille inutili carniū mole, & sagina grauat: Hæc eximij corporis elegantia, & agilitate præstat. Ille languidus est ingenio, & penè fatuus: hæc semper incitata viget acrimonia. Ille vel à vili puero regitur: hæc ne regijs quidem maximi ferret dominatum. Ille si a musca stimuletur, vleisci non potest: hæc muscas, & cætera in suam prædam conuertit. Hic ad bella, & alia onera gerenda seruiliter cogitur: hæc regnat in pace, in bello si quid opus est, dominatur. Ille seruituti mancipatus da victi sibi parando, ne in diem quidem, vel horam cogitat: hæc in annum sua sibi horrea, suas fruges comparat. Ille tota die torpet otiosus: hæc ne momentum quidem in otio patitur effluere. Ille modò draconum, modò hominum præda fit, & ludibrium: hæc semper capit, raro capitur. Ille in triumphis ad lasciuientium oculorum contemptū lentè incedens ostentatur: hæc non nisi mortua ad voluntatem victoris subsistit. Ille præter corpus nihil habet speciosum: Illa nihil minus, quàm corpus habet conspicuum. Quo fit, vt ad cælestium mentium contubernium, quas Deus his corporis compagibus expeditas esse

voluit, quam proximè accedat. Me quidem de formica laudibus dicentem, rei iam dudum fallit obsecuritas, & multa necessario prætermittere cogit. Itaque aut illa, quem initio dixi: voce cælesti ad prædicandum: aut meo, vestroque omnium silentio admirandum, quæpuse esse video.

De laude rerum inanimatarum.

CAPVT XIX.

A Nimalia consequuntur res inanimæ, Inanima partim naturales, vt Cælum, stella, elementa, pluuia, grandines, coruscationes, fulmina, fontes, maria, lapilli, gemæ, metalla, plantæ, & cætera id genus: Partim manufacta, vt vrbes, ædificia, statuæ: Partim quæ ad mores, actiones, & ad hominum spectant, vt vitia, virtutes, artes, bella, conuiuia, iracundia, hõidines, morbi, supplicia: quæ omnia ferè ad descriptiones attinent, quarum satis amplam segetem in altero tomo subijciã. Tria porò in his descriptionibus seruanda potissimum duo.

Primum, vt res, quæ laudanda, aut describenda occurrunt, nõ modo partes præcipuæ, sed etiam minuta quæque, acri disquisitione perquirantur, quod non nisi à rerum pentis præstari potest. Nam examinanda sunt genera, & species, causæ, effecta, & adiuncta, quæ latam descriptionis campum suppeditant, non quod omnia sint vbique coaceruanda, sed selectus fieri debet ex multis.

Secundum, circa dispositionem: descriptio nis non mediocris est prudentia, vt non sit tumultuaria, & desultoria, sed leni, pellucida, que omnium partium tractu digesta, quod præstabitur ab eo, qui collocationem argumentorum prudenter animaduertent. Benè autem collocare mihi videntur, qui prius ea persequuntur, quæ rei essentiam propius attingunt, mox cætera, quæ sunt magis adscititia commemorant. Postremò etiam addunt effectus, vsus, virtutes, vtilitates, & cætera id genus.

Itaque in descriptione rerum naturalium, vt tempestatis, terræ motus, pestis, solent nonnunquam præmitti causæ, vnde coaluerunt. In manufactis materia, & efficiens celebrantur; dein singula adiuncta notantur, si verò conlequantur, effectus insignes, & ludenti

Formica-
rum reli-
gio.

Accipiter
cur Ægy-
ptijs sacer.

Formica
cum Ele-
phantis cõ-
paratio.
Ue Eleph-
anti.

Descriptio-
nis dispo-
sicio.

culenti non solent pretermitti : quod fustus postea declarabitur exemplis.

Tertium, stylus descriptionum duplex est, vnus historicus, pressus, acer, & concinnus, alter Epidicticus, paulo magis pictus, & effluens. Quid cuique loco, & argumento conueniat, prudentia satis iudicabit. Nunc aliquot exempla delibemus.

Laudatio, & descriptio mundi.

Ex Theodoro, & D. Cypriano.

CAPVT XX.

M Vndi laudatio, siue descriptio preclarum est dicendi argumentum, in quo omnes omnium penè disertorum calami desudant. Hunc autem fermè modum tenent, vt per causas, partes, & adiuncta filum trahant orationis. Sic Theodoretus oratione quarta de materia, & mundo, post exploras vniuersorum Philosophorum sententias, hanc primum rerum molitionem à sapientissimo, & potentissimo artifice commendat his verbis.

Ὁ δὲ τῆ παντὸς ποιητὴς, οὐτ' ἀργαῖον, οὐτ' ὕλης δέεται, ἀλλ' ὅσπερ ἐστὶ τοῖς ἄλλοις τεχνίταις, καὶ ὕλη, καὶ ὄργανα, καὶ μέτρο, καὶ χρόνον, καὶ πόνον, καὶ ὁμοίωσιν, καὶ ὁπιμύλαια τοῦτο τῷ θεῷ τῶν ὄλων ἡ βδελύξις. Ἡ δὲ ἔλασσε δὲ ὅσα ὄσα ἠδ' αὐατο, ἀλλ' ὅσα ἄσπερ ἀρκεῖν ἐδοκίμασεν, ῥάδιον μὲν γὰρ ἦν αὐτῷ, καὶ μυστῆς, καὶ διαμυστῆς δημιουργῆσαι κόσμους.

Hæc vbi de opificis, potentia, & sapientia attigit, præcipuas vniuersi partes aggreditur. τῶν γεγονότων τὰ μὲν εἰσι ἀόδητα τὰ δὲ νοητά. καὶ τὰ μὲν ἐπιγεια, τὰ δὲ ὑπερβραχίονα ἀναγκά. ὡς, καὶ ζωα πτωσίχη.

Solet deinde ad singulas partes oratio delabi, quas nitido, vernantique colore prosequitur. Quo in genere multa sunt exempla, quæ nos pluribus suo loco. Nunc istud Cypriani prolusionis instar audiamus.

Habet istam mundi pulchritudinem, quam videat, atque miretur; Solis ortum aspiciat; rursum occasum mutuis vicibus dies, noctesque reuocantem, globum Lunæ temporum

eursus incrementis suis, decrementisq; signantem; Astrommicantium choros, & à summe de summa mobilitate fulgentes; Anni totius per vices membra diuisa, & dies ipsos cum noctibus per horarū spatia digestos, & terre molem librata cum montibus, & profusa flumina cum suis fontibus, extensa maria cum suis fluctibus, atque littoribus: Interim constantem pariter summa conspiratione, nexibusque concordie extensum aerem medium, tenuitate sua cuncta vegetantem, nunc imbres contractis nubibus perfundentem, nunc serenitatem resecta raritate reuocantem; Et in omnibus istis incolas proprios in aere autem, in aquis pisces, & in terra hominem Hæc, inquam, & alia opera diuina, sint Christianis hominibus spectacula.

Laus imperij, Regionis, vrbis.

CAPVT XXI.

Latissimus erit dicendi campus, si hæc capta mente complectaris, & per eadem filum laudationis extendas.

Erunt autem septem, Origo, in qua primum inquirendus fundator. An Deus, an Heros; an Homo, inquit Menander Rhetor, & de eius laude dicendum paucis, si obscurus, & incertus, satis eum super vrbis gloria commendari ostendes, si famę haud ita bonæ: apologia erit vtendum.

Diuturnitas, siue antiquitas, cuius frequēs est commendatio. Sic Athenienses, cum sole genitos. Arcades ante lunam natos prædicant. Si vrbis antiqua, dices legibus naturæ ita constitutum esse, vt quod antiquissimum est, idem quoque sit honore dignissimum. Si recens, eam instar puellæ pubescente, & ad optimas qualque spes in dies allurgere.

Fines, copie, opera, viti, virtutes. Quæ quidem omnia in Romæ laudatione apud Anstidem, & ceteros facite apparent, & animaduertet, qui grauissimos quosque authores legerit, quorum testimonijs vitur eruditus Lipsius de magnitudine Romæ.

Eius Origo est ab Ænea & Troianis. Antiquitas excedit annorum duo millia, & trecentos.

Fines, ab oriente fuerunt Euphrates, &

Vrbis laus quibus de curri capitibus. Origi. Sic.

Romæ laus.